

ה מ א ס ה

לחדש מרחשון תקמ"ו

א

שירים

הסופר למתו

א"ך

נאספת מפני הרעה

ואין שם על לב במפריך

עלי מדות נכבדות וטובות

האזכרות באזכרן נפשך

אשר היא בין חסידים תתחסד

פי פיקרותיהם פיקרותיך —

לבנים היו כל עת בגריך

טהרת ורחצת במים את בשרך

ובגלגול שלג גלגלת גלגלתך

כ (ש)

דבר

דָּבָר מִן הַחַי לֹא אָכַלְתָּ מִיָּמֶיךָ
 אֵךְ בֵּינוֹ וְשִׁבְרֵי אֵינֶנּוּ מְהוּל סְבָאָךְ ;
 וְעַל אֱלֹהִים גִּבְרָה מִדַּת עֲנֻתָנוּתְךָ ,
 כִּי מַעֲוָלָם לֹא הִשְׁיבוֹת לְמַקְלָלָהּ
 וְלֹא אָנֹפֶת בְּמַכְעִיסֶיהָ
 כִּי אִם נָתַתָּ לַמָּכִים גִּיּוֹר
 וְנָתַתָּ שִׁבְמָךְ לְסָבוֹל עֲלֶיךָ
 וּמִפְּנֵי רָצוֹן אַחֲרִים בִּשְׁלֹת רָצוֹנָה
 הִימִינוּ וְתִימִין הִשְׁמָאִילוּ וְתִשְׁמָאִיל וְרָבְךָ ;
 אַתָּה ! מִי יִנְחָמֵנִי עַל שִׁבְרְךָ
 כִּי מִי יִדְמָה לָךְ בְּחִבְרִיךָ ? —
 בַּה סִּפְדִּי וְיִקְוֶנָּה בְּמַר גִּפְשׁוֹ הַגִּבֹּר
 עַל סוֹסוֹ כִּי גָפַל וְנָתַתָּ בְּדָבָר -

ב
 יפקד מקומו

ג

תולדות גדולי ישראל

תולדות רבינו משה בן מיימון זכרו לברכת נאח •

בארבעה עשר למדש הראשון הוא מדש כיסן, שנת
ארבעת אלפים ותשע מאות תשעים ואחת ליצירה
בולד הרב משה ב"ר מיימון בעיר קור"ח בארץ שבא"כ יען
במחוז אנד"אלויען, הוא בן לאביו החכם ר' יוסף בן ר'

יצחק הדיין ב"ר יוסף הדיין ב"ר עובדיה הדיין ב"ר שלמה
בן הרב ר' עובדיה הדיין, ואמו היתה בת קצב, אך לא
נודע שמה, ויהי בהקשותה בלדתה ותמת, וממנה יצא
האור הזה המאיר לכל ישראל באור תורתו • בימי נעוריו
הלך מחיטו*) וילך לעיר שהיה שם הרב יוסף בן מא"ג והתחיל
ללמוד ממנו והפליג בחכמה עד שהיה שמו נודע כשער בת
רבים לרוב ידיעתו ובקיאותו בחכמות רבות, ובאלכסנדריה
ודמשק הקים בית המדרש והתאספו אליו רבים מהגלילות אשר
סביב, ונהרו אליו גוים לשמוע מפיו תורה, ולשתות כאלה
את דבריו, וכבוד גדול עשו לו •

בהיותו בן כ"ג שנה והוא בארץ מולדתו**) התקבל
לביתו החבור הגדול פירש המטרה בלשון ערבי
ובתחילה ב

*) כפי הנשע על דבר הקלף והציון אשר ביוהנו רעיו ואחיו בהקשות
בהבנת התורה, וילעגו עליו לאמור: בן קצב, מה לך ולתורה
וחכמה? ככה מביט אביו •

**) אמרו כותבי קורותיו כי לאחר שחלא כבדו בתורה וחכמה בבית מדרשו
של בן מא"ג, שב לארץ מולדתו, ולא הלך ביתה אבותיו תחלה,
כי אם אל ראשי העיר לבקש הדיין לדרוש ברכים, ובשנת דרש
והפליג להכאית את חכמתו, ואביו הטירו ויקס ויפלו על מואצו
וישקפו ויוליכוהו לביתו כמקור •

קיום הק
מהנאות
הפרושים
ופרטיה

זבסוף

לתועלת
ולדכר
והשט
חזון
נפס
ומלת
מדכר
תועלת
בחדש
התעודת
או יסכר
בדס
יסכר

זה

ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד

קיום הקבוצ בבלל זכרטי • ויבאר בזה הנוקם ג"כ העיקר מהכבואה אשר התיחסה לנביאים ואחרי כן הולך ומוקד אס הפרושים המקובלים הלכה למשה ונאמרו כללותיה ודקדוקיה ופרטיה ויודבר על חלוקי הסדדים ואופניהם הראוי להם באכות •

ובסוף

הקדמתו מביא חקירה יקרה זוטרה ואשר לרוב שגולתה יעזובי בליותי להעתיקה הנה בקיוד נמרן לתועלת צעירים לימים למודי שכל (למען הצית בם אש התשוקה, ולהבעיר צמלי הכוסף לשום לב אל דבריו, ולא יפנו אל רהבים יסטי כוזב) יראו חדשות ונזורות וישמעו דברים שלא שמעתן אוון מעולם היוצאים מפי דובר אמת, עדיו יתבוננו, ירוו כפס העיפה מנחלי תבונתו, ויענו בדרך כי רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו • זאת אמנם רבים זקן שלימים שכבר נהנו מדבריו, הלא תלוי ברצונם לקרות שנית אם אין, כי רק תועלת צעירי ימים אנחנו מונקשים, ובעיניהם הדברים העתיקים החדשים מקרוב, וכזאת אני בוטח כי יאשרוני על אשר התעוררתי לבדם, גליתי להם את הבאר, נובע מים חיים, אז ישדרו צמחם, ויכדעו על הכרבים לשתות, ורבים ילוקו בידם אל פיהם מן המים, כי זה משה האיש ה' הורה את העץ יושלך אל המים וימתקו — ! זו"ל :

הזהירו לדון הדרישה בדברי המכמים לכך זכות, ונטיב לעיין בהם, ואל נמנהר להרחיק דבר מהם, אבל כשירמוק בעינינו דבר מדבריהם, נרציל כפינו במחמות עד שנקין עניניהם, ועל כן לא תגוצא לעולם מרחיק דבריהם אלא איש מבקש תארה, ונותן יתרון להנאות המורגשות, ואשר לא האיר לבו בדבר מן המאוריס הסגורים, ומפני שידעו אמיתית דבריהם כלו בעסק ההוא כל ימיהם, צו לשקוד עליו ושמוהו תכלית החכמה • ואמרו אין להם "כה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ומשב לבד לזה הדבר, שאם תסתכל אותו על פשוטו תמצאנו רחוק מאוד מן האמת, כאילו ד' אמות של הלכה בלבד היא התבונה הנדרשת ואשר החכמות והידיעות מושלכות אחרי גיו? ובזמן שם זעבר ואחריו שלא היתה שם הלכה הנוכל לומר שאין למק"כה חלק בעולמו כלל? — אבל אם תעיין זה הדבר עיון שכלי, תראה בו מן החכמות דבר פלא •" דע

דע כי הקדמונים נתקיים אלסם שכל דבר נמצא יטעך
עכ"פ להיות לו תכלית, וכאשר נתקיים להם זה
הדיו הכללי התחילו לחלק כל הנמצאים, לדעת
תכלית כל מין מהמונים, וראו כי כל נמצא שהוא

מלאכה כיון המסור להניף על העץ, וקרדוס
לחתוך בה, היא תכלית עשייתו ידוע. אבל מה
שהמציאות המלאכה האלהית והמכמה הטבעית, יש
מהם אשר תכלית מציאותם נעלמת מחקירת הדעת,
אמנם בדברים שהם גדולים ופעלם יותר גלוי, ידיעת
תכלית בריאותם תעיד יתרון אנשי המכמה. אך על
הכלל יש לדעת שכל הנמצאים נמצאו בשביל האדם;
מהם למאכל מהם לתועלת וולתו מהם לרפואה,
וכל מה שצמח שאין בו תועלת לפי מחשבותינו תתלה
הדבר בחולשת שכלנו, כי אין ביכולת האדם להיות
דעתו מקפת וכוללת ידיעת כל הטעמים והתכליות,
וכאשר מציאו התכלית בשביל האדם, הוצרכו לחקור
מה תכלית האדם? וכאשר האריכו לחקור מציאו
אדם פעלים רבים מאוד וחקרו על כל פעולותיו
הכוללים למצוא **פעל מיוחד**, ומציאו קוטב פועל אחד
אשר אליו יסבנו בלכתן כל שארי הפעולות להיות
תכלית אחד בלבד בשבילו נברא ושאר פעליו הם

לקיים עמידתו, והפעל האחד ההוא הוא **לצייר**
מושכלות ולדעת אמיתות, והנכבד שבמושכלות

לצייר בנפשו אחדות הנורא וכל הכלוה לענין ההוא,
ויתחייב להרחיק רוב התענוגים הנופניים, שהאדם
בשיהיה רודף תאוות ומגביר המורגשות על המושכלות
ומעביר שכלו לתאוותיו, אז לא יתודע הכח האלהי
אליו (ר"ל השכל הבהיר) וישוב אז כאילו הוא בריה
גזורה שומה בתוך ים העוה"ז. ונתברר מאלו המוקדמות
שתכלית העולם ומלואה הוא איש חכם וטוב, אשר
לו יד ושם בד"א וגמול, כאשר יהיה לאיש ההוא ממנו
האדם הדעת והמעשה, דהיינו **דדעת** לצייר בשכלו
אמיתת הדברים ע"פ שהם עליו ולהשיג כל מה שחפשו
והמעשה הוא תקון ויושר הדברים הטבעיים והמנוסגים
שלא יהיה שטוף בתענוגים ושלא יקח מהם אלא מה
שיהיה בו תיקון גופו ונתקן המדות בלם, וע"כ
כאיש

האיש שיהיה על ענין זה הוא התכלית והוא התחיל
וזה הדבר מוסכם מהנביאים *

ואם ישאל השואל אם החכמה האלהית המציאה האדם בשביל
תכלית ציור המושכלות מדוע המציא השם כל האנשים
אשר לא יצוירו מושכל ? ואחשוב שאנשים כאלה הם
לשתי סבות האחת להיות משמשים (ועוזרים) להמשיכים
שאלו יהיו כל בני אדם מבקשים חכמה נשחת תיקון
העולם *) והסביבה השנית מפני שאלו אנשי החכמה
המה מעטים מאוד וזה הדבר נתייבבה בדרך החכמה
האלהית, ואין לשאול מדוע, כמו שאין לשאול למה
הימדות ארבע, וכבר ההמון לעשות חברה לחכמים
שלא ישארו שוממים, וגם יהיו קצתם עוזרים לקצתם,
וא"כ תבכרר שהכוונה המיוחדת בכריאת כל מה שיש
בעולם הבה הכפסד אינו אלא איש השלם הכולל הדעת
והמעשה, ומה תדע שעל כן אמרו שאין להקט"ה
בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, כי ההלכה בדרך
ישר כשהוא מרחיק מהמותרות ומקרב להמושכלות
אותה אהב ה' ."

סדר

ס' שחזרו שמהפדים כלם לעשות נדבה ומשפט, לבקש קרבת אלהים
ודעת דרכיו, כמו שישעיה קורא בפרק — הכוה יציה צום ?
אלא זה צום אחרתו, פתח חלוצות דשע, בלא פרום לרעב
לחמד וכו' ואחיה על הדוב ההמתחידים שדאנים על כפס לעיהם
ואיש באחיבו יקבא בעבדה זועם אם יראה בו דבר שלא כהונן לדעמו
שטעם שכל ישראל עריבים ואונם לא ידאג בשעה שירעע לפדום לו
לחם או כדוהא לעובת גופו, הנה פיו יכער וידו יקבץ, יאספות
שלוש בשפתיו ולבו יקבץ און ? גם משה רבינו אמר מוה"ה שאל
חמד כ"א ליראה ! ד"ל ידאג דוממות וכבוד אשר מונה תסתעף
כל יושר וצדק, וכל חכמי הפלוסופים מודים שאין האדם שלם
אלא כשיהיה כולל הדעת והמעשה, דכאן לא פטיב דרעח והפסעשה,
גם חכמינו ו"ל אחרו לא החדרש עיקר אלא המעשה, וזהו החמון
שומרים זה הכלל ? ראית בני המעשה והנם מעושים, דאית —
לפחת חוסר !

ס' צונו נא את דברי החכם אתם החפצים שצונם כלוא יהיו
כלם חכמים כלם נבונים כלם יודעים, ואינם לומדים. שם
אומניתי או ידעוהו אחרות לפדקסם, כ"א צלואים צלדס
ושם יאכנסו כקוק עגור, זו דעה חולה !

אח יערך
לסם זה
לדעת
מאז שחל

וקרדום
חבל מה
ית, יש
הדעת,
ידעית
אך על
ל' האדם;
לרמזא,
תנו תתלה
אדם להיות
והתכלית,
וכן לחקור
קורר מאלו
פעולותיו
שעל אחד
ל להיות
עליו הם

לצייר

כמושכלות
הוא,
שהאדם
המושכלות
בית האלהי
הוא ברוב
המוקדמות
ב, אשר
הוא ממוני
יותר בשכלו
והמחשבה
אלה מה
ועל
האיש

סדר מועד נעתק ע"י יוסף כו יצחק כו אלופאהל

בשנת שמונים לשטרות תק"נו וטורח גדול היה לו
נ"כ, כי הוצרך ללכת אל ארצ'א'אניעו ובמדינות ווסק"א
(huesco) ולחלות פני זקני חכמים אשר הארצ'א'אסא על
נהר ע"ר, לתת לידו שני סדרים הם מועד וכשים אשר
נמצאו לכד בידם, ונפל בגורלו סדר מועד - וסדר נשים
נפל בגורל הר"ר יעקב כו משה עכסאי הנקרא בר"רש

ועזרת חברו החכם החסיד ר' חיים כהר"ר שלמה רופא כו
בא"קא - סדר נזיקין נעתק ע"י שלמה בר יוסף וסדר
קדשים ע"י נתנאל הרופא בר יוסי בן אלמ"עלי, ומ"ס
פנהרין העתיק ר'הורא אבן תבון ובפרקיו"ד הכניא מקירה גדולה

באמונה ועיקרים ומדבר ממחלוקות הכיתות והדיעות לפי השתנות
שכלם, וכוונות תכליתם המושגת בעיניו ע"הכ וגמול ועונש,
והרמ"כ משיב עליהם בטענות ישרות ובסברות חזקות לשכור
את בריחי טענותיהם ולהפיל מבצרי מזימותיהם.

ובסוף דבריו הכניא העיקרים וי"ג יסודות האמונה אשר גם
עליהם רבו המחלוקים, וכתבו שטנה עליו, ואף
כי עדות הרמ"כס כעדות כל החכמים, וכעדותו על פיו מספריו
אשר חבר שכלם מלאים יראת ה' ורוממותו, שהיה מאזין גדול
בבון וירא אלהים וסור מרע, וכבר התפרסם באומותינו גודל
מעלתו וערכו, לכן היה ראוי לו לחלוק כבוד, מ"מ לא חששו
לכבודו וערערו עליו ויורו המורים בחזי לשונם להפיל מספר
יסודותיו - ועל מה ראו ועל מה ככה כהייתה זאת, לא
ידעתי נפשי, וכן ואולי קרה זאת להעדר המשפט וההסכמה,
כי נראה שהוא כסגולה לאומותינו העדר ההסכמה והתגברות
קצתו על קצתו, ומי חרש ולא ישמע קול ענות קול חוצב
להפית אש, כי נשקה אש ציעקב ולהכה בישראל? ועל
מה? על אשר איש כפתרון דחו יפתר, יחד קולעים אל
השערה זאת המטרה ימשיאו! -

ומבל ההמון אשר הפליגו לחלוק עליו ברכים, לכד אחד
נודע לו לאוהב דבק יריב את ריבו, והוא דון יצחק
אברבנאל, וישאר לו לבדו להפך בזכותו ולהאזינו בהסכמו,
הלא כה דבריו נקשרו ראש אמנה, מרוב שימי וכעסי
זמם

חס לבי בקרבי, כי שמעתי אומרים משכילי עם,
כלכל אחרי מאהביו חסד"אי ואל"כו ופסליה ממנו
עבדות משה איש האלהים כי טעמתי מעט
דבש פיוטיו ויערי סודותיו, מתקן לחכי
והמה אומרים חמת עכשיו יחת עפתו — כו
משמתי את כל כליו ומאחתי כל מחשבותיו
בראות וטובות, והמה דברו עליו כובים,
ויחשבו דבריו מאיש שונה ופתי, וימררוהו
ורכו בטענות חלושות דקות וסדופות קדים;
עלי נהפכו צירי כי אראה שני יוני גאות
או שני עפרים יקומו לנחק על הנשר הגדול
בעל הכנפים — לכן דברתי כלבי להוציא
לאור משפטו, אני אעבוד כל טובי וארד
להצילו מיד זורריו הקלומים אותו!"

ויערך חבר שמונה פרקים למ"ס אבות בלשון הצרי
והרחיב במ"ס הזאת המאמר להיותו יקרה
בענינה מפני שהיא מדברת במידות האדם החשובות
והישרות והאריכו לדבר בהם ולהודיע איך אפשר לאדם
להרגיל עצמו במידות הטובות עד שישובו חנין חוקה
ויחיה קבועות בפסו. וכאשר ראו חכמי לונ"ל (לא
ידעתי לכונן אם הוא Lyon) ההקראת על שם המחו
Lyonnois הישבת בירכתי ים האנגלי; או אם הוא
Luniville קרית מלך מלכנים מונחת בפלך Lottringen
ושני אלה הערים נמצאים במדינת צרפת) פירש זאת
הפסוק והפרקים אשר הקדים הרב בציאורו הענינים
והפסוק מרחם הרב שמואל אבן תיבון להעתיקו -
הוא שדברי הרב נחמדים מפני ומזוקקים שבעתים,
דברו ודברו משמן והמה פתיחות לכל בלי שער החכמה,
והנה מנצמות תבוכת נפשו לא מאכזו ידיעה יתירה
זולתי ממה שנדע ונכחין מתוך חבוריו יען מחשבותיו
ופעולותיו יחד יתלכרו ולא יתפרדו וזהו דמות האיש
הישר שפיו ולבו שוין והמה דומים לראי מוזק כן
יתגלה ויתראה מתוך תמימות וטהר מחשבותיו רשמי
ומרוטי פעולותיו אשר עשה בימי חלדו, לכן הסכמתי
להעתיק פה רק פרק רביעי:

"המעשים טובים הם המעשים השווים הממוצעים בין
שתי

מאחר
הלו
חמ"א
סא על
ס אשר
היום
"רש
מאכל
וסדר
ומ"ס
גדולה
שמות
ועוד
לשבור
רנס
ואף
מפרין
גדול
גודל
מחשו
מספר
לא
כמה
גברות
לחוצ
על
ס אל
אחד
החק
בטו
עמי
ומס

שתי הקצוות ששתיקן דע ה"א מהם תוספות
 זה"ב חסרון (למשל הרבות צדקות מובלי בחיבה
 הוא פורכות וקפצת הידים היא כילות והממוצע הראוי הוא
 כדיכות שיעיין למי ומה ומתי וכמה) ואמנם ישוּבֵחַ
 באמת הממוצע ואליו צריך האדם לכוון, וכמו
 שהגוף כשיצא משווא נראה על חיזה נד
 נטה, ונעמד כנגדו בהפכו עד שיתווה
 ואח"כ כסלק ידינו מן ההפכי ונעשה מה
 שיעמידנו, כן נעשה בחידות. ומה שעשו
 החסידים הקדמונים לנטותם אחרי קצה האחרון
 לפעמים, כמו בלום ולבוש הצמר והתבודד
 במערות? לא עשו דבר מזה אלא או דרך
 רכואה או להפךד אנשי המדינה, וכאשר ראו
 החכמים בעיניהם שהחסידים עושים אלה הפעולות
 ולא ידעו כוונתם חשבו שהם טובות, כוונת
 אליהם בחשבם שהיו כמותם, וייעבו את גופם
 ויחשבו שהם קנו לעצמם מעלה ומדה טובה
 וטובה יתקרכו אל השם (כמו שעור היום
 רבו הכסילים המסגפים גופם ומונעים מעצמם
 אכילו הענג הראוי ומותר, ואומרים בלבבם
 הלא ה' צוה זאת, וזאת המעילה לעלות
 השמימה — ויש חושב לאבד עולם שכלו טוב,
 ויבזה תכל ומנוודותיה למלאכה נמזה וגמס,
 ויחמר בחלקות לשונו מה יושיעני זה, וכאשר
 הנצי עתה להנשא אל המנוחה ואל הנחלה,
 אז הוא נמהר ופוחז לשאת משארות העולם
 וממודותיו צרורות בשמלתו על שכמו, ולא
 יעצרו הנשם לקחת מלוא חפכיו כל אשר יוכלון
 שאת, ובכפיו ידבר מלכי ואלהי מה תתן לי
 ואנכי הולך —) והם לא ידעו כי ילכו ארחות
 עקלקלות ואלו הפעולות דע, וכמו שמינו
 שהש"י ענה ע"י נביאיו וזכריהו וצוה אותם ביושר
 ובמעלה לבד לא בלום, וכה אמר להם:
 כי צמתם וספוד בהמימי וכו' והצם צמתי
 אני? וכי תאכלו וכי תשתו וכו' — כה אמר
 ה' צבאות לאנור: משפט אמת שפוטו ומסד
 ורחמים עשו, איש את אחיו, אלמנה ויתום
 צר ועני אל תעשוקו, ורעת איש את אחיו
 אל תחשבו בלבבכם, והאמת והשלום אהבו! —
 לרוב

לרוב
 חכמתו וזקאיתו בדיעות רבות, הוה
 אהוב לבדיות, וימלא מן בעיני השולטן
 47. במצרים ויקח אותו להיות לו לרופא, ובהיות
 שזה הדבר טבעי להיות אומן שוכא אומנתו, לכן
 גם הרפואים כראותם את כבודו ואת רוב גדלו אשר
 גשאו השולטן ויקראו למשה ויסתנווהו והלשינו עליו
 שערב סם המות בתכונות אשר עשה לו בעת הליו, עליו
 והשר כמדוד ובלהבתו אשר אהב אותו לא רצה
 להאמין ולחשוד אותו בכך כ"א נמר בלבו שהרפואים
 לשנאתם אותו העלילו עליו להדפו ממעלתו, עכ"ל
 להיות יוצא ידי חובתו להראות כאלו רוצה לפסוק
 עליו הדין צוה להביאו לפניו, וירמוז לו שימלט
 מהר על גפשו ויתחבא, אז גם אל מערה אחת
 בכברת ארץ הסמוכה למצרים ושם חבא פפר יד
 החוקה בלשון עברי צח וחברו י"ב שנים אחרי פי'
 המענה והוא ד' חלקים כוללים י"ד ספרים והספרים
 בחלקים להלכות רבות על כל הש"ס והדעים והמשפטים
 והחומים

7

תולדות הזמן

七

בקורת ספרים חדשים

ח ח י מ ד

דנה באמת האריך המחבר למעניתו, וטבת מה שאמר
ח"ו לעולם ילמדו חכם בדרך קצרה, ובהשתט
בהרבה

וְשֹׁמֵר
 חֲכִימָה
 זֶה הוּא
 יְמוּסֵה
 כֶּן
 ז' ז'
 שְׁתוּוֹה
 מִרָּה
 שְׁעָשׂו
 אֲחֵרָדָן
 תַּבְּרוּדָן
 דָּרָר
 רָאוּ
 מְלוּת ,
 כּוֹנֵן
 גּוֹפֵס
 טוֹבֵס
 בּוֹס
 עֲמָס
 לִבְכֵּס
 עֲלוּת
 טוֹב ,
 כֶּמֶס ,
 כֶּאֱשֶׁר
 חֲמָס
 עֲלוּס
 וְלֹא
 יוֹכֵלֵן
 לִי
 אֲחֵרוֹת
 אֲחֵרָנִי
 בְּיוֹס
 לֵס :
 אֲמִתִּי
 אֲמִר
 וְחֶסֶד
 וְיִתְרוֹס
 אֲחִיו
 —
 לָרֶה

בהרבה מקומות בענין זה, קול דברים אנחנו שומעים, ותמונת
 ביאור איכנו רואים, וולתי קול, ואם חפצנו להעתיק את
 כל דבריו הארוכים, יהיו למשא וטורח על הקורא ע"כ העתקנו
 לבד תמציתו ושורש דבריו בדרך קצרה, זעתה כשפט עמו,
 כמקור על דבריו ונשאלה את פיו, על איזה אופן תהיה ההסנה
 או העתקת המעמד לחמוד? אם באונס או ברגון? או
 בסביה? ואם שלש אלה יעשה לו האם לשבח או לגנאי?
 להיות כי סתם המחבר הוראת שורש אחר באמרו שהונח על
 צד ההסנה מכלי לתת טעם לשבח או לפגם כאשר תאות לענין
 הזה? ומה שהניח זה הוראות שורש מהמה לשבח ושורש בושש
 לגנאי, נשאלה עתה על איזה אופן יורו ביחוד אם בסביה
 אם ברגון או באונס? כיון שהוראת השרשים השלשה יחד
 מוכחים על כל מיני העכבה למשל המעכב לזאת, המעכב
 לאכול המעכב לשלם, המעכב לדבר וכיוצא בזה רבות, איך
 נוכל לסתום הנחתם ולהסתפק בלבד בהוראתם לשבח או לגנאי
 כי ביותר ראוי לנו להסתכל על בחינת הפעולה אשר ממנה
 תצא העכבה, והסביבות החיצוניות המחייבים אותה, כמו
 למשל שיש ביד איש אחד לשלם חובו והגיע הזמן לשלם,
 ובכל זאת מועכב, בעבור שזאת מדתו לבקש סיבות ועבילות
 כדי לעכב, זיש שאין לו המדה הרעה אך יתעכב ועבר זמן
 פרעון בעבור סיבה שהוצרך ליסע, או נפל למשכב על ערס דוי
 וא"כ אונס חולי הכריחו לעכב הפרעון ולפי דעת המחבר באזה
 מלה נשתמש על השני הענינים האחרונים אם צמין בושש הוא
 לגנאי, ואם הסיבה או האונס מונעו מה גנאי יש? ואם
 במלת מהמה הוא לשבח, אם באמת הסיבה והאונס הכריחו
 לעכב הפרעון מכל מקום אין בו שבח? ואם במלת אחר?

לפי"ז לא נדע מאיזה טעם עכב, כי הוראת אחר יורה לבד
 שיש שינוי סדר? ובהיות שכונתו בחקירת השרשים הנרדפים
 הוא ענין הדעת המבדיל ביניהם, שבעבור הוצרך הכתוב
 להשתמש בענין זה בשורש זה ובענין אחר בשורש הדומה, כי
 אין ספק שכל דברי התורה נכתבו בכוונה נפלאה והמליצות
 שקולות ולא בהזדמן כדברי מול, אך יסודותן בדעת קדושים,
 ורוח אלהי דבר בהם, זעתה נראה ונשתעש יחדיו הכתובים
 אשר נזכרו בהן השמות אחר מהמה וברושש, אם יתאימו
 בהוראתן אשר הניח המחבר, או אם הם סותרים ומתנגדים?
 כתיב אם יתמהמה חכה לו (מקור ב"ג") וזה באמר על
 חמשתת הנאולה שאע"פ שעוד יחלומו עידן ועידיים עד בוא עת
 מופד,

מועד
 להגיד
 כהורא
 ולפי
 על
 ויתחזה
 (בראש)
 הוא
 ה"
 מין
 בענין

דף מ

בל

מקור

מועד, אל תחיש ממנו כ"א תקוה אל ה', והוא יביא עת לחנך ויקום וירחם לגאול אותך, וכעתב מלת מרחמה אם כהוראת המחבר ה"ל שהוא לשבח מה שבה יש בעיניו? ולפי הנחתו יוצק לכתוב מלת אחר. ומה שנחק בפרוטו על פסוק זה, הסיבה מפני שלא הניח ההוראה על כנון. ויתחמה ויחזיקו האנשים בידו וידי אשתו וכ"ו במלת ה" עליו (בראשית י"ט ג') מה שבה יש בעיניו הו"א? אדרבה גמאי הוא שהיה במחשק בעיני אלה קטני אומה, הרעה אשר יביא ה", ולולא במלת ה" כלל, כי עתה יסופו יתנו! — סוף כל דבר שהמחבר לא ירד לעומק תכלית ההוראה האמיתית בענין הזה.

דף מ"ב דרך, אורח וכ"ו "הענין הכללי באלה השמות הוא הקו הכולל הנקודה לנקודה שיתנועע עליו המתנועע " כדי לעזוב נקודה אחת ולהביע אל השני, והוא " כתיבת הגשמיים אותו המרחק הממלא בין נקודה לנקודה שהוא בעצמו התפשטות הגשמי בפועל, או " המרחק המוכן לקבל התפשטות גשמי שבין נקודה לנקודה; ובכתיבה העיונית הוא ג"כ אותו התפשטות " המחשבי הכולל מציור והבדל ביניהם. כי שם " דרך הנחתו בדרך כלל על הקו המוליך מנקודה לנקודה " החפץ, דהיינו שהמתנועע על אותו הקו הוא מביע " אל נקודת מפגש אלא שזה אפשר שיביא ישר ובכלתי " ישר וכ"ו — ושם אורח הנחתו על הדרך הרחב " המוכן ומופקר לכל והוא הדרך המדיני הנעשה בהסכמת " טובי העיר והמדינה להיותו מוכן לכל עובר ושם " (העיר שטראסע) וכ"ו ושם דרך כתם מורה אומנם " על הדרך הבוחני שהוא הקו היותר מוכשר להביע בו " מנקודה לנקודה ויהיה רחב או בלתי רחב ואפילו כחוט " השערה יקרא דרך, אמנם שם ארח הנחתו בפרוטו " על הדרך הרחב דווקא שיש בו מעביר לרכיב " ברוחה —

בל מי שיעיין בהמקראות שכתובים בהן שמות דרך ואורח יראה ברור כשמש שהמחבר שם בראש, וישפוט משפט עוקל בהוראת הפרשים האלה, ומי יתן ונדע מאין לקח זאת שש

שם דרך יהיה אפילו כחוס השערה, ושם ארח על הדרך
 הרחב? אדרבא הכתובים ישידון יגידון הדין שם דרך נוסף
 על התעבורות הגדולות והמנוניים המובילים אל נקודת החץ,
 ושם ארח יוכס על השתילים והדרכים היוצאים לנדרין לכאן
 ולכאן, אמנם שניהם הם המנוניים ומופקדים לכל כחוקת כל
 הדרכים ועל דרך ההשאלה נאמר על המוקים והמשפטים
הכוללים שחייבים בהם ההמון כלו כקטון כגדול, **דרך**
 ועל המצות הפרטים שרק המטכילים בעם ויחיד קבולה חייבים,
אורח, כמו והלכת בדרכיו ושאלו חז"ל איך אפשר ללכת
 בדרכיו? כי האלהים בשמים ממעל, ובני אדם בארץ מתחת?
 והשיבו, מה הוא מכון אף אתה המון. ולפי שאמר הכתוב
 בדרכיו ולא אמר בארחותיו? אלא שכוונת הכתוב היה לחייב
 את ההמון כלו, רק ההליכה בדרכיו דהיינו ההתמדה ועשיית
 המצות הכוללים, החגיגה החמלה האהבה וההטבה וכדומה
 אולם הפרטים ודקדוקי מצות שהיו קעושיהם למי ומתי וכמה
 וכדומה מחקירות העמוקות הנשגבות מחשבות המוני, אינם
 חייבים בהם, כי בזה יכלאו זמנם בחקירות של הכל וימנעו
 עשייתם, כי לא המדרש עיקר אלא הנושע כמו שאמר הכתוב
 אשר יעשה האדם וחי בהם. וכן כל ארחות ה"חסד ואמת
 רצ"ל אפילו הפעולות הפרטות עשויים במקד וממוכים באמת ולא
 יהיו בלתי מכוון ואמר **ארחות** כי האדם יראה לעינים ובאמת
 נגד עיני ה"כולם דרכים, ואין פאן המקום להרחיב, וזאת
 מפניו להראות שגטו אשורי הממכר מיני אורח ההוראה *

דף עד פורח מ'פופא "הד שזה שבהן היא התנועה הנעשה
 "באור שאין הגשם נשען על הארץ בהתנועעו (פליהן)
 "אמנם שם עוף הנמתו בכלל על כל מיני ההתנועפות
 "בין מלמעלה למטה ומלמטה למעלה ושם **פורח**
 "הונח בפרשות על התעופה מלמטה למעלה וכ"ו."

נראה לדעתנו שאין שמות האלה נרדפים לגמרי ושם פורח
 אינו מלשון התעופפות בלשון עברי (וזלתי התרגום
 יתרגם על כל עוף יעופף דכרח באוירי) כ"א מלשון צמיחה
 והתגוללת הגשם מן קפולו (קיימן, אויפבליהן) ונקרא העוף
 הדרך אפרוח (קייכל) מפני שזהו התחלת צמיחתו מקליפת הביצה,
 וזה שנאמר (ביחזקאל י"ג) את הנפשות לפורצת, לפי דעתנו
 הוא

הוא כמו
 השור
 כמו כן
 והתעורר
 הנפשות
 צמחיהם
 ושם ה
 דף ק"ה
 אם
 יותר,
 מלת
 וזהו הכ
 מחקרים
 הנס,
 וממין
 ולא שם
 אלא יו
 שם מה
 להורות
 שני ה
 חסד
 יונקו
 ואזה
 להשת
 לה"ה
 הבלתי
 כי מ
 דרך
 לשעת
 יגון ו
 או ש

הוא כמו הוראה מהפכת, כמו מלת שורש שהוכח על ההתחזקות
השורש (איימוואורלעגן) ועל עקירת השרשים (ענטוואורלעגן)
כמו כן יהיה מלת פורחות דשס (פרבליון) מענין הכימוש
וההפסק, וכל הפסוק הזה יורה שמלת פורחות כופל על האכדן
הנפשות בעת יקח ה"קס מהם, על כי התעו את העם
צבוכיהם, כאשר יראה התעיון שם. אמנם שמות דחק דחה
ועוף המה נרדפים יחד.

דף ק"ג ע"ב **נ"ס ברה**, המונח בשתופס הוא הפרדה ממקום
"סכנה ע"י תבוצה גשמיות והמכדיל סיניהם, כי שם
ברה הנחתו על פעל הבריה הנעשה בזנעה ושם
נ"ס הוראתו על הבריה המפורקמת וגלויה ו"כ"י."

אם אמנם כנים דברי המחבר בענין זה אך יש עוד
הכדל אחר ואמיתי המקסים להוראות השרשים הנזכרים
יותר, ועל ידו יבררו וייתשבו המקראות על אופנים ביותר נכון.
מלת **ברה** הנחתו על הבריה הרחק מאוד, ואפשר שלא
ישנה הכרח עד אחר זמן מרובה, ומלת **נ"ס** הונח על ההתנועעות
ממקום הסכנה לבד להנצל מידה, ובאפשר שישוב מיד
הנכס, ואם לא ישוב מ"מ הוא כנצל מהסכנה.
וממין הראשון ויברח משה מפני פרעה שברח ממלכתיים לגמרי
ולא שב עוד אחר ששמע שמתו האנשים. וינכס ויצא המואב
אל יוסף שנס רק על פני חוץ להנצל ממקום הסכנה, ואולם
שב מהר, ועל כן השתמשו ג"כ במלת נכס אל ערי המקלט
להורות שניסתו יהיה למען ינצל מיד הגואל וא"כ תמיד נתקשר
פני ההוראות יחד עם הפלטה או הצלה, ומוה נגזר הוראת
מנוס ביום צר לי, כמו מחסה וההגנה והצלה וכן מן גערתך
ינוסון, ע"ד מליצה כי לא די בבריה לבדה כי אנה ילכו?
ואנה יברחו? א"כ יבקשו כנוסם ג"כ תכף מקום סתר ומחסה
להסתר ביום אפס, ואף באמת יש גם ניסתם הכל, בהיות
לה"ה הארץ ומלואה, אמנם אמר ע"ד מליצה. וכן ונסו
הצללים מפני כשירות השמש עוד ישובו, וכן וינס ויתם ויברח
כי מתחילה נכס רק להנצל ובאשר בא במקום מחסה ומסתור
ברח הרחק מהעיר לגמרי, וכן כל ניסת מלחמה שהיא לבד
לשעתו, להנצל ולהחסות. ומה שהשתמש הכתוב במלת ונסו
יגון ואכזה נראה לדעתנו מפני שאפשר שיאבדו כאשר יחטא העם
או שהתפלגות האלו בטושים בנפש האדם ולפעמים יפסד יגון
נאחזה

ואנחה ע"י מדותיו הרעות, קנאה שנאת חנם וכדומה, וא"כ
 הם תלויים מהסיבות החיצוניות וישתמש נסו כאן על ההעדר
 ויעמוד נוכח שון ושמה ישיגו כשהוא זה נופל - ועתה
 נחסם לפינו מדבר כי כבר הארכנו ביותר מהראוי, וטרם
 נסים קנאי למילים נשאר את פני המחבר, (בהיות שכונתו
 לשונה ולהועיל לנו בהוראות השרשים, המתפשטות על יסודות
 התורה ופינותיה, וכאמת החנה בענין זה רבת התועלת,
 לו היה זהיר מהאריכות שלח לצורך, כפילת ענין אחד הרבה פעמים,
 והיה מכלכל דבריו במשפט המלאה ובלשון נח ונקי שהיה ערב
 אל נפש הקורא ונקל להבין, כי אז לא היה הספר כל כך
 גדול והיה תועלתו ג"כ יותר מאומת ומשובח) שילך עוד בנתיבותיו,
 וכבוד ירון ארחו, ויארג יריעותיו במימי משבנות נכונות
 למכון וישרים למונאי דעת *

ואר"ם המתגדדים בעם שמו, האזינו בחורי חמד אשר
 חכמה חפצתם ותיקר בעיניכם לדעת ולהבין דבר,
 במקרא מפורש ושם שכל, איתנו וחמו תחת יריעות
 משכנותיו, בואו באל קורתו והשענו תחת עץ דעת השרשים,
 אכלו מפרי מגדיו חדשים, ותעלוזנה כליותכם לראות כי לא
 אלמן ישראל חלמודי דרכי הלשון (אכל אשמים אכחנו מבלי
 לתת יד לבויה, לחזק את בעליה בכסף, להקים עמודי
 החכמה והלשון, ע"כ היא בויה, ושמה מאין דורס, יורשום
 לשונות אחרות, והיא מעפר תשח אחרותיה, ובמדר תתן
 קולה: חנוני חנוני אתם רעי! — —) לכן תנו כבוד לחכמה,
 קנו במתיר בינה, חזקו נא את ידי המחבר, שיוסיף אומץ
 להוציא תעלומות למודיו לאור, יפוזו מעיינותיו חוצה,
 להפליא עצה ולהגדיל תועיה וזכות הרבים תלוי בכס כי יקויים
 ומלאת הארץ דעה *

מ — כ -

הנה

מלך

אשר נתן

בווי

מכס

לודוויג

הש

מבצריך

גדל אל